

Kulturmiljøråd Fyn – status efter de første år

Af
Peter Dragsbo

Allerede i 1994 kom miljøminister Svend Auken i sin kronik om »kulturmiljøet« som »miljøpolitikens 3. dimension« med ideen om at oprette faglige »kulturmiljøråd« rundt om i landet – råd, som skulle »bistå befolkningen og myndighederne i spørgsmål om kulturmiljøet« – og ideen blev støttet fra flere sider i Folketingets debat i januar 1996.

Ideen passede som fod i hose til det arbejde, som de kulturhistoriske museer på Fyn havde igangsat i Museumsrådets landskabs- og bygningshistoriske udvalg. Uden at vente på evt. lovgivning besluttede de fynske museer derfor i marts 1996 at sammenslutte udvalgene til De fynske Museers Kulturmiljøråd, med 10 medlemmer, repræsenterende mange fag og museumstyper. Det fynske råd dannede i høj grad model for den efterfølgende lovgivning, og pr. 1.1.1998 blev der i alle landets amter nedsat lovfæstede kulturmiljøråd.

Med loven ønskede man at sikre sig uafhængige og fagligt kompetente råd, der både kunne skabe større forståelse i offentligheden for de kulturhistoriske interesser i by og på land – og som over for myndighederne kunne fungere som »hasebidere«. Sammensætningen af rådene blev formet ud fra ønsket om sikre både ekspertise og folkelig forankring. Museumsrådene fik i hvert amt ansvaret for oprettelsen, og i øvrigt blev rådene udstyret med repræsentation fra lokalarkiverne, Danmarks Naturfrednings-

forening, Sammenslutningen for Bygnings- og Landskabskultur samt Amtet og kommunerne. Desuden fik hvert råd 100.000 kr. årligt stillet til rådighed af Miljøministeriet, men måtte så i øvrigt selv finde deres arbejdsform og rolle. Rådene fik ikke nogen formel kompetance – de skulle alene skaffe sig ørenlyd og indflydelse ved argumentets vægt. Heldigvis har medlemmerne over hele landet lagt et stort arbejde i de nye råd – og de er derfor ikke blot blevet »papirtigre«, men har mange steder fået indflydelse på beslutninger og kulturmiljøbevidsthed.

Ikke mindst er kulturmiljørådene centrum i et netværk, hvor grundforskere, græsrodder og administratorer sidder ved samme lille bord. I praksis er der derfor her på Fyn allerede et tæt samarbejde mellem kulturmiljørådet og amtet. F.eks. modtager rådet en lang række amtslige sager vedr. det åbne land, samt kommune- og lokalplaner mv., som – hvor der findes et statsanerkendt museum – uddelegeres til lokal behandling, og rådet har også hjulpet museer og lokalarkiver med f.eks. lokale bevarings-sager, er gået ind i spørgsmål om bevarende lokalplaner og anden kommunal planlægning, mv. ligesom rådet flere gange har taget initiativer over for Miljøministeriet og Folketinget. I forhold til de lokale kræfter kan kulturmiljørådene ikke mindst i »tunge« sager fungere som en ankeinstans, der i kraft af uafhængigheden kan affyre større kugler, end man lokalt har mulighed for.

Eksempler på kulturmiljø-sager i de sidste 2–3 år

En af det første kulturmiljø-

Hvad kan være mere fynsk end bystævne og bindingsværk? Men dette enestående kulturmiljø er formentlig borte til næste år efter alvorlige stormskader i orkanen den 3. december 1999. Gården i Åhøjrup er ikke fredet, og der er ingen støttemuligheder i amtet eller kommunen. (Foto: Nationalmuseet 1960)

råds initiativer var at igangsætte en registrering af Fyns bevaringsværdige kystkultur. Den hastige forandring af transport- og fiskerierhvevet sideløbende med øget rekreativ og turistmæssig udnyttelse gjorde det klart, at detastede, hvis man skulle nå at redde nogle af de kulturhistoriske værdier, der har været knyttet til kysterne og deres traditionelle erhverv. Rådet startede med at søge Statens Museumsnavn om støtte til udivelse af en rapport, »Kystkulturen på Fyn og Øerne« 1997, udarbejdet af museumsinspektør Ole Mortensen, Langelands Museum. Rapporten – der har vakt stor interesse over hele landet – blev grundlaget for et efterfølgende samarbejde med amtet om en systematisk re-

gistrering af kystmiljøerne i Fyns Amt 1999–2000. Når dette arbejde er afsluttet, vil amtet efterfølgende udvælge de kystkulturmiljøer, som skal sikres i regionplanen.

Et andet område, som har beskæftiget kulturmiljørådet i adskillige år, er den truede fynske landbygningskultur. I samarbejde med bl.a. »Stråtag Fyn«-foreningen og Sammenlutningen for Bygnings- og Landskabskultur har vi slået til lyd for, at de nuværende støtteordninger og fredningskriterier lader især bygningskulturen i de mindre landkommuner i stikken. Ikke mindst stormskaderne i december 1999 viste, at »Jens Hansens bondegård« er en truet race – at en væsentlig del af kulturmiljøet i det åbne land er prisgivet til for-

fald, nedrivning, mondæne moderniseringer osv. I sommeren 1999 holdt vi et vellykket seminar for kommunale politikere og embedsmænd om bevaringsproblemerne i landdistrikterne. Og i starten af år 2000 hjalp Kulturmiljøråd Fyn Skov- og Naturstyrelsen med at finde forslag til fredninger af landbrugsbygninger fra perioden 1850–1940.

I forlængelse af arbejdet for landbygningskulturen har rådet også i flere tilfælde støttet udarbejdelsen af bevarende lokalplaner – på beboernes opfordring – i Skydebjerg i Aarup kommune og i Sdr. Aaby i Ejby kommune. Endvidere er rådet gået ind i flere konkrete bevaringssager, bl.a. et par af de truede landstationer på Odense-

Skydebjerg gamle kro, bagsiden. – Truslen fra den nærliggende maskinforretning var en af årsagerne til, at en kreds af beboere i 1999 ønskede en bevarende lokalplan. (Foto: Peter Dragsbo 1999)

Svendborgbanen, pumpe-møllerne ved Bogense, ejendomme i Svendborg og Rudkøbing mv.

Mens Kulturmiljørådet generelt har et godt samarbejde med Fyns Amt, især fordi amtet selv har kulturhistorikere ansat, er der også områder, hvor meningerne brydes. Det gælder især vandløbene og kulturhistorien. Siden 1987 har amtets vandmiljøafdeling nemlig kørt et projekt, der skal skaffe »fuld faunapassage« i de fynske åer. Dette biologisk velmenende projekt medfører imidlertid indgreb i en række kulturmiljøelementer langs åerne: møller, engvandingsanlæg, broer, voldsteder mm. – elementer, som ofte er 5–600 år gamle. Ved samarbejde med amtet lykkedes det i 1997–98 at få ændret nogle projekter, så der feks. kunne anlægges »stryg« samtidig med, at mølledæmningen blev bevaret. I tilfældet Brobyværk er der dog fortsat uenighed. Allerede i 1995 blev det fastslået i vandløbsloven, at indgreb ikke kunne gennemføres, hvis der derved tilsidesattes væsent-

lige kulturhistoriske interesser. Alligevel fortsætter vandmiljøafdelingen ufortrødent arbejdet med at etablere et kæmpe-stryg tværs igennem det enestående møllemiljø i Brobyværk – selv om der efter Kulturmiljørådets opfattelse ikke foreligger et tilfredsstillende kulturhistorisk beslutningsgrundlag for indgreb i det nationalt betydningsfulde kulturmiljø i Brobyværk.

Endvidere har Kulturmiljøråd Fyn arbejdet en del med bevaringen af diger og hegn – hvor vi bl.a. har støttet amtet i en prioritering af diger og skel efter kulturhistorisk betydning, dvs. ikke mindst sikring af de ofte middelalderlige herreds- og sogneskel. Rådet har også haft et kritisk øje på nogle af »naturgenopretninger«, der foregår i disse år. Bl.a. har vi opfordret til, at der laves en kulturhistorisk bedømmelse af de mange inddæmmede områder ved de fynske kyster inden evt. indgreb – og vi har påpeget, at etableringen af de såkaldte »våde enge« så vidt muligt bør ske i form af traditionel engdrift. Og endelig har rådet

kæmpet for de arkæologiske interesser på Fyn – bl.a. for Næsbyhoved Voldsted ved Odense, der er skæmmet af et moderne skydebaneanlæg, og for Sarup-området, hvor de unikke fund fra yngre stenalder er baggrunden for, at Danmarks Naturfredningsforening har rejst frednings-sag for området.

Kulturmiljørådets besyv er ikke mindst vigtigt, når det gælder den overordnede planlægning. M.h.t. regionplanerne har vi presset på for at få landsby- og hovedgårds-miljøer omfattet af forpligtende bestemmelser, og rådet er kommet med bemærkninger om bl.a. skovrejsning og byvækst. Og også kommune- og lokalplaner bliver kommenteret. Men lige så vigtigt er det, at både amtet og kommunerne bliver »klædt bedre på« til varetagelse af kulturmiljøet. Vi savner bl.a. stærkt en omprioritering af ressourcerne i amtet – og en bevaringspolitik især i de mindre kommuner. Men vi er helt klar over, at det ikke er nok at presse på ad de »indre kanaler«. Hvis »kulturmiljø« skal blive et lige så selvfølgelig begreb i al offentlig og privat handel i vore fælles omgivelser, er det nødvendigt, at kulturmiljørådene løbende formidler deres viden og synspunkter til offentligheden. Derfor har vi skrevet kronikker og læserbreve, deltaget i TV-udsendelser, i fællesskab skrevet foreløbigt 3 artikelserier i de fynske aviser – samt foreslået amtet og FynTour en serie publikationer om kulturmiljøer i Fyns Amt. Ved sin sammensætning repræsenterer Kulturmiljøråd Fyn et netværk med en stor viden om de mange kulturhistoriske fortællinger i landskab, byer og bebyggelser. Og det er en viden, vi er meget ivrige for at formidle!